

їни. Він передбачає реорганізацію структури установ і закладів, які подають екстрену медичну допомогу, зі створенням єдиної системи подання екстреної медичної допомоги, яка з'єднає догоспітальний та госпітальний етапи екстреної медичної допомоги на базі уніфікованих медико-технологічних стандартів (протоколів) надання невідкладної медичної допомоги відповідних рівнів з активним залученням як медичних, так і немедичних працівників.

Недостатній рівень знань і практичних навичок щодо надання екстреної медичної допомоги призводить до збільшення кількості випадків ускладнень під час лікування хворих і травмованих, а також до смерті. Потрібно докорінно змінити систему підготовки і перепідготовки кадрів, які надають екстрену медичну допомогу; розробити та затвердити навчальні програми з підготовки за відповідними рівнями різних категорій медичних та немедичних працівників з подальшою їх сертифікацією; створити кафедри медицини невідкладних станів і кафедри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф в медичних навчальних закладах післядипломної освіти; розглянути питання щодо введення наукової спеціальності «медицина невідкладних станів та медицина катастроф».

Потребують перегляду і затвердження уніфіковані таблиці оснащення закладів охорони здоров'я та їх структурних підрозділів, які надають екстрену медичну допомогу.

Виконання положень програми, на думку доповідача, створить можливість удосконалити систему подання екстреної медичної допомоги; підвищити готовність установ і закладів до подання екстреної медичної допомоги, у тому числі в умовах надзвичайних ситуацій; поліпшити рівень оснащеності установ і закладів, які подають екстрену медичну допомогу, що сприятиме зниженню смертності; забезпечити своєчасну безоплатну медичну допомогу постраждалим під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

У рамках конференції Іван Сорока, голова Оргкомітету конкурсу «Національна Медична Премія», радник міністра охорони здоров'я, вручив дипломи номінантам премії за вагомий внесок у розвиток медичної галузі України та покращення здоров'я українського народу: Анатолію Вершигорі, головному лікарю Київської міської станції швидкої медичної допомоги, Володимирі Богомазову, члену експертної ради конкурсу «Національна Медична Премія», Борису Тодурову, ди-

ректору Київського міського центру серця.

Особливий інтерес у присутніх викликав тренінг в УНПЦ екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, проведений спеціалістами з Бельгії, Польщі, США, України, під час якого було розглянуто такі питання: основні напрямки діяльності Європейської ради реанімації (European Resuscitation Council), сучасні світові тенденції розвитку екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. Також проведено практичні заняття з базових та спеціалізованих реанімаційних заходів, висвітлено алгоритми надання невідкладної медичної допомоги.

Виставка новітніх досягнень у галузі охорони здоров'я, організована у холі лікарні, також зібрала багато фахівців, адже це — найкраща можливість ознайомитися із сучасним ринком медичної апаратури, ефективними методами діагностики і лікування, новими лікарськими засобами, а також придбати спеціалізовану літературу.

**Ганна Барміна,
фото Любові Столяр та надані
КМКЛШМД**

*Вперше опубліковано
у «Щотижневику АПТЕКА» №23 (744)
від 14.06.2010 р. (www.apteka.ua)*

ПРАКТИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ НАЙВИЩИХ УМІНЬ У МЕДИЦИНІ Роздуми про працю «Медицина невідкладних станів» за редакцією професора І.С. Зозулі

Юрій Віленський, кандидат медичних наук

Медична газета України «ВАШЕ ЗДОРОВ'Я»

Медицина невідкладності... Це завжди екстремальні, винятково відповідальні дії лікаря, часто на межі життя та смерті пацієнта. Виклики життя в колі хвороб та випадковостей чи навіть порушень фізіологічних проявів фактично охоплюють усе складне й безмежне поле у клінічній та соціальній палітрі буття. Тож посібник із цих питань, до того ж універсальний і абсолютно сучасний за науковою інформативністю, постає справді неочікуваним внеском. Саме такою унікальною енциклопедією необхідних знань й порад до вмінь та технологій у зазначеній темі сприймається названа велика книга. Фактично ця праця — зразок медичної класики XXI ст.

Під гарною обкладинкою книги зібрано й узагальнено дані та поради 50 висококваліфікованих українських учених-клініцистів першої величини практично в усіх галу-

зях медичних фахів. Це передовсім представники Національної медичної академії післядипломної освіти (НМАПО) ім. П.Л. Шупика — провідного комплексу сучасного післядипломного лікарського вдосконалення, а також фахівці поважних академічних та навчальних закладів — ДУ «Інститут урології АМН України», Національного медичного університету (НМУ) ім. О.О. Богомольця, інших високоспеціалізованих клінік.

Однак ініціатором та ідеологом такого компендіуму є доктор медичних наук, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри медицини невідкладних станів НМАПО та проректор цього навчального закладу з наукової роботи Іван Савович Зозуля. За основним фахом І.С. Зозуля — невролог, учень професора Д.І. Панченка — одного з корифеїв у цій галузі. Втім, керів-

ництво синтетичною кафедрою у складі Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги зумовлює й справді просторове бачення проблем ургентної медицини. Тож у титулі книги, виданої видавництвом «Медицина» (російською мовою, 2008 р., з перспективним українським варіантом), позначено провідних авторів — І.С. Зозуля, А.В. Вершигора (головний лікар Міської станції швидкої медичної допомоги), В.І. Боброва (найближчий науковий партнер головного редактора на кафедрі). Проте загалом це справді колективна монографія, дороговказ із ургентної медицини різних напрямків.

Після виходу у 2003 р. посібника «Швидка та невідкладна медична допомога» за редакцією І.С. Зозулі та І.С. Чекмана, зазначається в передмові, минули роки. Це період прогресу медицини, проте одно-

часно наступ екстремальності в медицині — політравами, збільшення кількості випадків інфарктів та інсультів, порушень серцевого ритму, отруєнь, електроушкоджень, strangulційних асфіксії тощо. Тож екстрена допомога — це вершина лікарського мистецтва, яке ґрунтується на фундаментальних знаннях та досвіді в різних галузях медицини. Уміти надати таку допомогу хворому мусить кожен лікар у будь-який час і в будь-якому місці. І рахунок тут іде на хвилини чи навіть секунди. То аксіоми професії. Цим напрямом медицини й присвячено книгу. Докладно розглянуто етіологію, основні методи діагностики та лікування згідно з темами роботи. Її складено з 21 розділу (це близько 700 авторських сторінок), де висвітлюються контрапункти матеріалу, що стосується хірургії, кардіології, неврології, інфекційних захворювань, стоматології, педіатрії тощо.

У вступному нарисі з історії розвитку швидкої медичної допомоги, який відкриває прологовий розділ «Організація швидкої медичної допомоги» (І. Зозуля, А. Вершигора, Е. Костюк) зазначено, що напрям зародився ще в XIII ст. в Антверпені, а згодом відповідні пости і товариства створено в Лондоні та Німеччині. Знаменно, що у 1881 р., водночас із німецькою ініціативою, в Києві на добровільних основах почав діяти пункт швидкої допомоги під орудою кількох лікарів-добровільців. Так, на початку XX ст. сформувалася одна з перших і найкращих у світі Київська міська станція швидкої допомоги. До її фундаторів — лікарів Е. Гнуса, К. Модзелевського — доречно, мабуть, додати й прізвища Н. Ленгауера, І. Усиченка, А. Вершигори, інших лідерів станції.

Розділ методологічно й історично, а також в організаційному плані дуже цікавий. Ось хоча б тези наради міністрів охорони здоров'я соціалістичних країн 1974 р.: «Поняття екстреності в медичній допомозі інтегрує усунення всіх патологічних станів, які викликані зовнішніми або внутрішніми факторами, що незалежно від ступеня тяжкості потребують невідкладної діагностики та лікування», а далі наводиться 5 основних видів таких станів. Цей розділ, як і інші сторінки, заслуговує на пильну увагу читача, тим паче, що працю утверджено як підручник для студентів, лікарів-інтернів, курсантів післядипломного вдосконалення.

Спеціальна частина книги відкривається ґрунтовним розділом «Серцево-легенева реанімація» (В. Худошин, І. Зозуля, Ю. Марков). Йдеться про реанімацію дихання та кровообігу, масаж серця, про напрями медикаментозної терапії, особливості серцево-легеневої реанімації в разі ураження електричним струмом, утоплення, асфіксії. Украй важливі поради стосуються кожного лікаря. У цьому контексті дуже корисним є й розділ «Синдром тривалого стиснення тканин» (В. Худошин).

Розділ «Невідкладні стани в кардіології» репрезентують Т. Ганджа, М. Соколов. Викладено дані та поради щодо гіпертензивного кризу, порушень ритму серця, включаючи фібриляцію шлуночків, гострого коро-

нарного синдрому з ЕКГ-діагностикою, гострої лівошлуночкової недостатності, кардіогенного шоку. Ті ж знавці-автори складають необхідний лікувальний швидкодопоміжний маршрут у разі бронхіальної астми як екстремального стану. Роздуми, можна сказати, належать до сучасної абетки лікарювання.

Фундаментальний розділ «Невідкладна хірургія черевної порожнини» викладений М. Тутченком, В. Лисенком. Докладно й переконливо розглядаються питання допомоги в разі гострого апендициту, защемлених кил, перфоративних виразок шлунка та дванадцятипалої кишки, панкреатиту, кровотечі, перитоніту (автор — О. Біляєва), ушкоджень органів черевної порожнини. Велику увагу приділено лапароскопічній методиці в абдомінальній хірургії, де професор М. Тутченко є одним із ефективних провідників.

Вельми актуальним, виходячи з тенденцій травматизму, є розділ «Невідкладна допомога при травмах опорно-рухового апарату» (В. Попов, М. Анкін). Наведено класифікацію травм і основи травматологічної допомоги, описано першу допомогу у разі кровотеч та поранень, дії при травмах грудної порожнини, ребер, ключиці, груднини, лопатки, переломів кісток верхньої та нижньої кінцівки з анатомічною верифікацією. Розділ можна розглядати як маніфестний у книзі, в паралелі з іншими нагальними викликами масової медицини.

«Стани, що потребують надання швидкої та невідкладної допомоги в акушерстві та гінекології» — цей розділ, викладений С. Леушем, сприймається як найкорисніший підручник у важливій галузі. Ось деякі підрозділи: ускладнення штучного абортів, позаматкова вагітність, патологія плаценти, гестози, поліпі, післяпологові інфекційні ускладнення, показання до госпіталізації.

Не менш актуальними є розділи «Невідкладні стани в урології» (В. Дзюрак, С. Возіанов, О. Щербак, М. Кравченко, О. Крикун, О. Бойко) й «Невідкладні стани в проктології» (В. Мамчич, Р. Палієнко, В. Андрієць). В урологічному порадинику охоплено питання гострого пієлонефриту та уросепсису, ниркової кольки, ушкодження сечостатевого органів, затримки сечовиведення, гострої ниркової недостатності, гематурії. Таким чином, висвітлено надзвичайно актуальні питання екстремальної урології.

Дуже слушними є розділи «Невідкладні стани в офтальмології» (С. Риков, Г. Лемзянов), «Невідкладна допомога в терапевтичній стоматології» (Г. Білолицька, Л. Заноздра, Т. Солнцева), «Невідкладна допомога в щелепно-лицевій хірургії» (К. Передков). Це дані переважно для фахівців, причому вкрай корисні та необхідні, з сучасним поглядом на зміст і блоки розділів — від травм та опіків до видів стоматитів та нейростоматології, але вони, безперечно, варті уваги й лікарського загалу, особливо терапевтів та сімейних лікарів.

Фундаментальним і надзвичайно важливим є розділ «Невідкладні стани в невропатології» (І. Зозуля, В. Боброва). Це путівник для багатьох лікарів: диференціюються транзиторні ішемічні атаки, гіпертензивна

енцефалопатія, інфаркт мозку, геморагічний інсульт, допомога за гіпертензивного кризу, мігрень, синкопальні стани, гостре порушення спінального кровообігу. Поєднання опису неврологічної симптоматики, нових візуальних методів діагностики з технологіями невідкладного патогенетичного лікування — ось риси розділу, який, знову ж таки, слід уважно прочитати кожному лікарю.

Розділ продовжує тематичний портрет також надважливого аспекту в медицині «Кома: діагностика, клінічна картина, невідкладна допомога, визначення пригнічення свідомості за шкалою ком Глазго», мистецьки й вправно, в лікарському розумінні та тлумаченні, змальований І. Зозулею, В. Бобровою.

«Невідкладна допомога при черепно-мозковій і хребтотно-спинномозкових травмах» — цей найактуальніший розділ подається в авторстві фахівців вищого ґатунку М. Поліщука і О. Гончарук, «Діагностика комбінованої травми й допомога на догоспітальному етапі» — цей підрозділ написаний спільно з І.С. Зозулею. Далі в ракурсі ургентної неврології В. Кузнецов зупиняється на питаннях невідкладної допомоги в психіатрії, починаючи від спроб суїциду.

Окремо маємо сказати про фундаментальний за значенням та рівнем викладення розділ «Невідкладні стани в педіатрії» (Г. Белебезєв, А. Беляєв, Т. Чухрай, М. Дмитрієва, В. Орел). Це практична школа інтенсивної терапії та реанімації в практиці педіатра, в гострих ситуаціях (різновиди шоку, церебральні кризи, лікарські засоби на всіх етапах, етичні та юридичні аспекти серцево-легеневої та церебральної реанімації в педіатрії). Не менш актуальними є й розділи «Швидка та невідкладна допомога в дитячій оториноларингології» (А. Косаківський, А. Лайко) й «Невідкладні стани в загальній оториноларингології» (Р. Абизов, М. Мельник, В. Шкорботун). Знову хочеться акцентувати: і це новітня червона нитка в лабіринтах екстремальної медицини.

«Гострі отруєння» (І. Шлапак, І. Зозуля, О. Іващенко, В. Падалка, О. Курашов) і «Невідкладна допомога при харчових отруєннях» (І. Козьрин, В. Слободкін) — ці розділи, що ґрунтуються на досвіді провідних фахівців на цих теренах екстремальності, слід розглядати як фактичний формуляр лікарських дій у цих найгостріших життєвих ситуаціях.

Дуже корисним є перелік рекомендованої літератури стосовно предмета книги. Загалом, слід сказати, що книгу рецензували професори Г. Рошин, В. Ніконов, а їй видано за підтримки ЗАО «Планета» і ЗАО «Дарниця». Ось так загалом виглядає цей концентрат сучасної лікарської думки, докладний контекст дій в екстремальній медицині, створений під керівництвом професора І.С. Зозулі, одного з метрів в означених напрямках медицини заради життя. Книга заслуговує на високі суспільні оцінки й варта, на мою думку, висунення на отримання Державної премії України в галузі науки і техніки, а також поважної академічної відзнаки. Але тут доречний і термін — безприкладна наукова звитяга.